

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ: ΕΝΑΣ ΓΝΩΣΤΟΣ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΗΡΩΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ

Νίκος Τόμπρος
Αν. Καθηγητής Πολιτικής Ιστορίας ΣΣΕ
Δ/της ιστορικού αρχείου Εκκλησίας της Ελλάδος.

Ομιλία που δόθηκε στην Εταιρεία των Φίλων του Λαού στα πλαίσια του εορτασμού της Επετείου της 25^{ης} Μαρτίου στις 26/3/2024

Την 21^η Μαρτίου 1821 σημειώθηκαν στην Πάτρα οι πρώτες επαναστατικές ενέργειες από τους ορθοδόξους χριστιανούς της πόλης. Μία ημέρα πρωύτερα (20.3.1821) ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος, ο πιο πλούσιος ίσως κάτοικος της Πάτρας και από τους πιο πλούσιους Πελοποννήσιους, είχε φροντίσει να μεταφερθεί η οικογένειά του μυστικά στη Ζάκυνθο. Μαζί της μεταφέρθηκαν οι οικογένειες των Νικόλαου Λόντου και Ανδρέα Καλαμογάρτη, προκειμένου να αποφύγουν τις αρνητικές συνέπειες από την επικείμενη εξέγερση. Ο ίδιος άλλωστε ο Παπαδιαμαντόπουλος με την ιδιότητα του «Ταμία των κοινών χρημάτων» της *Φιλικής Εταιρείας* στην Πελοπόννησο γνώριζε ότι η έναρξη της Επανάστασης στον Μοριά δεν θα αργούσε να αρχίσει. Η φυγάδευση επώνυμων οικογενειών από την Πάτρα επηρέασε και άλλους Πατρινούς, οι οποίοι φρόντισαν και αυτοί με τη σειρά τους να μεταφέρουν τις οικογένειές τους, αλλά και προσωπικά τους αντικείμενα, σε ασφαλείς περιοχές της Αχαΐας ή στα προξενεία της αχαϊκής πρωτεύουσας. Η απομάκρυνση οικογενειών από εμπόλεμες περιοχές καθ' όλη τη διάρκεια του Αγώνα και η μετεγκατάστασή τους σε ασφαλέστερα μέρη, όπως για παράδειγμα τα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα, φαίνεται ότι υπήρξε μια ιδιαίτερα προσφιλής πρακτική στους κοινοτικούς άρχοντες και τους αρματολούς του νότιου ελλαδικού χώρου.

Όπως είναι γνωστό ένας από τους πρώτους στόχους των τουρκικών δυνάμεων που εισήλθαν στην Πάτρα από το κάστρο του Ρίου (21.3.1821), για να ενισχύσουν τους ομοθρήσκους τους οι οποίοι βρισκόνταν έγκλειστοι από τις Μαρτίου στο κάστρο

της πόλης και συγχρόνως να επιβάλουν την τάξη στην περιοχή, αποτέλεσε η οικία του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου. Στην πραγματικότητα ο συγκεκριμένος χώρος προσέλκυσε το «ενδιαφέρον» των Οθωμανών λόγω των οικονομικών απολαβών που ήλπιζαν ότι θα τους απέφερε η λεηλάτησή του. Ο εχθρός λοιπόν κατευθύνθηκε προς την οικία του πλούσιου Πατρινού και βλέποντας τις πύλες κλειστές προσπάθησε να εισβάλει στο εσωτερικό της. Ο Παπαδιαμαντόπουλος με τους άνδρες της προσωπικής του φρουράς, τους *κάπους* του, αντιστάθηκε σθεναρά στις αλλεπάλληλες επιθέσεις των Τούρκων. Η συγκεκριμένη αντίσταση μάλιστα, που εξώθησε τους Οθωμανούς στο να θελήσουν να πυρπολήσουν την οικία, δεν θα ήταν υπερβολικό να ειπωθεί ότι αποτέλεσε την πρώτη οργανωμένη ένοπλη σύρραξη της Επανάστασης στην Πάτρα και την ευρύτερη περιοχή της.

Το ερευνητικό μας ενδιαφέρον για τον Ι. Παπαδιαμαντόπουλο κεντρίζουν στοιχεία του βίου του, όπως η οικονομική του επιφάνεια, οι εμπορικές και οικονομικές σχέσεις που αυτός ανέπτυξε προεπαναστατικά εντός και εκτός της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, το κοινωνικό status που απέκτησε, οι κοινωνικές σχέσεις που είχε με ομοθρήσκους του, αλλά και αλλοθρήσκους, η συμμετοχή του στη *Φιλική*. Με βάση τα προαναφερθέντα στοιχεία εξετάζεται, εκτός των άλλων, το αν αυτά επηρέασαν την πολεμική δράση που ανέπτυξε ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος στην πολιορκία των Πατρών (1821-1828) και την Επανάσταση γενικότερα, καθώς και τις πολιτικές θέσεις που ανέλαβε κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού Αγώνα. Παράλληλα η παρούσα ομιλία ασχολείται και με τη δημόσια επαναστατική εικόνα του Παπαδιαμαντόπουλου, αλλά και τις φιλικές σχέσεις ή τις αντιπαλότητες που αυτός καλλιέργησε κατά την εν λόγω χρονική περίοδο.

Όσον αφορά τη στρατιωτική και πολιτική εμπλοκή του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου ως μέλος της «προσωρινούς τριμελούς επιτροπής της Δυτικής

Ελλάδος εις διεύθυνσιν των πολεμικών και πολιτικών πραγμάτων αυτής» στη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου, αυτή εκπίπτει από τα ενδιαφέροντα της σημερινής ομιλίας, η οποία περιορίζεται -αποκλειστικά σχεδόν- στη συμμετοχή του Παπαδιαμαντόπουλου σε γεγονότα που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την πολιορκία του κάστρου της Πάτρας και την Επανάσταση γενικότερα έως και το έτος 1825. Βασική πηγή για τη μελέτη του βίου του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου αποτελεί για τον ερευνητή το αρχείο του *Αρχείο Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλου (1766-1825)*, που φυλάσσεται σήμερα στη Βιβλιοθήκη της βουλής των Ελλήνων, και στο οποίο αρχείο ανατρέξαμε.

Βιογραφικές πληροφορίες

Η οικογένεια Παπαδιαμαντόπουλου καταγόταν από το χωριό Πλέσια (ή Πλαίσια) της επαρχίας Μαλακασίου του νομού Ιωαννίνων. Ο παππούς του Ιωάννη, Διαμάντης ή Αδαμάντιος, γεννήθηκε και διαβιούσε εκεί, ασκώντας ιερατικά καθήκοντα -εξ ου και το πρόθημα παπα- στο επώνυμο του-, καθώς και χρέη κοινοτικού άρχοντα. Εξαιτίας όμως τοπικών αντιθέσεων και ερίδων ο Παπαδιαμάντης εξαναγκάστηκε να εγκαταλείψει την Ήπειρο και να μετοικήσει στο Αιτωλικό της Αιτωλοακαρνανίας. Στην πόλη αυτή της δυτικής Στ. Ελλάδας πέρασε τον υπόλοιπο βίο του ως εφημέριος στον ναό των Ταξιαρχών. Ο Αδαμάντιος απέκτησε δύο υιούς, τον Αναστάσιο και τον Γεώργιο. Τόσο ο πρώτος που εγκαταστάθηκε στην Πάτρα, όσο και ο δεύτερος που μετοίκησε στην Κόρινθο ασχολήθηκαν επιτυχώς με το εμπόριο. Ο Γεώργιος από τον γάμο του με την κόρη του Κορίνθιου ιερέα και κοινοτικού άρχοντα Ισπίρη απέκτησε δύο τέκνα, την Ανθή και τον Ιωάννη (Μάρτιος 1766).

Πολύ σύντομα την ανατροφή του Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλου, που έμεινε ορφανός σε αρκετά νεαρή ηλικία και από τους δύο του γονείς, ανέλαβε η αδελφή του Ανθή. Στην Κόρινθο ο Παπαδιαμαντόπουλος έλαβε στοιχειώδη μόρφωση «εις τα κοινά λεγόμενα σχολεία». Σε ηλικία 20 ετών μετακόμισε στην Πάτρα (1786) κοντά στον θείο του Αναστάσιο, τον αδελφό του πατέρα του, ο οποίος δραστηριοποιείτο εμπορικά στην αχαϊκή πρωτεύουσα. Στην επιχείρηση του θείου του ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος παρέμεινε ως υπάλληλος για μια περίπου οκταετία (1794), κατά τη διάρκεια της οποίας αποκόμισε βασικές εμπορικές γνώσεις. Στη συνέχεια δημιούργησε μια νέα εμπορική επιχείρηση (1794) σε συνεργασία με τον πατρινό έμπορο και κτηματία Μήτρο Ανάγνου, η οποία δραστηριοποιήθηκε κυρίως στον χώρο του σταφιδεμπορίου και του εμπορίου σιταριού και δευτερευόντως με την εμπορία προϊόντων καθημερινής χρήσης και ειδών πολυτελείας, όπως χαβιάρι, γούνες, μετάξι κ.λπ.. Η συγκεκριμένη επιχείρηση διατηρήθηκε έως το 1811. Έκτοτε ο Ιωάννης ίδρυσε τη δική του εταιρεία η οποία ασχολήθηκε -από το 1814 και έπειτα- περισσότερο με το εμπόριο της σταφίδας. Στο πλαίσιο των εμπορικών του δράσεων ο Παπαδιαμαντόπουλος ενεπλάκη και με τα ναυτιλιακά. Προσπαθώντας να επιτύχει χαμηλότερους ναύλους στις μεταφορές των εμπορευμάτων του και να μην εξαρτάται από «τα άνευ συναγωνισμού εργαζόμενα σκάφη του Μεσολογγίου» ναυπήγησε στο Γαλαξίδι μεγάλα καράβια, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία του γαλαξιδιώτικου εμπορικού στόλου. Τις παραμονές πλέον του απελευθερωτικού Αγώνα ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος είχε στην ιδιοκτησία του 15 γαλαξιδιώτικα πλοία, ενώ στα υπόλοιπα γαλαξιδιώτικα διέθετε μετοχές.

Όσον αφορά την προτίμηση εκ μέρους του σε επενδύσεις ακινήτων, το γεγονός αυτό καταδεικνύει, εκτός από την όποια οικονομική του πολιτική και τα υψηλά διαθέσιμα κεφάλαιά του, την επιθυμία του να παρεμβαίνει πολλαπλώς στον

κοινωνικό ιστό της πόλης όπου κατοικούσε. Επιπρόσθετα το ενδιαφέρον του για τα ακίνητα φανερώνει τη διάθεσή του να δημιουργεί ασφαλιστικές δικλίδες στο οικονομικό του status μέσω των οικονομικών οφελών που του παρείχαν τα ακίνητα από την υπεραξία και τις προσόδους τους. Το μέγεθος τέλος της περιουσίας αυτής, αλλά και η επιβλητική του οικία σε κεντρικό σημείο της Άνω πόλης λειτουργούσαν και σε συμβολικό επίπεδο, αφού συντηρούσαν το οικονομικό και κοινωνικό του προφίλ στην πατραϊκή κοινωνία. Την περίοδο 1818-1819 σημειώθηκαν αρκετές αγοραπωλησίες εκ μέρους του Ιωάννη γύρω από την οικία του με απώτερο σκοπό να επεκτείνει τον περιβάλλοντα χώρο της. Στη συγκεκριμένη οικία, που βρισκόταν πλησίον του μητροπολιτικού ναού του Αγ. Δημητρίου και του επισκοπείου που διέμενε ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, παρέθετε συχνά γεύματα στους προξένους των ξένων δυνάμεων που κατοικούσαν στην πόλη, αλλά και σε Οθωμανούς αξιωματούχους. Επιπρόσθετα στα περιουσιακά στοιχεία του Παπαδιαμαντόπουλου συμπεριλαμβάνονταν τρία (3) εμπορικά γραφεία με τριάντα (30) υπαλλήλους, τριάντα (30) εργαστήρια, πέντε (5) «λαμπράς οικίας, δύο οινοπωλεία, δύο ελαιοτριβεία και το ήμισυ του χωριού Σαραβάλι», όπως προκύπτει από στοιχεία του Αρχείου Παπαδιαμαντόπουλου.

Στη διαμόρφωση πάντως της οικονομικής του επιφάνειας προφανώς συνέβαλαν οι φιλικές, οικονομικές και εμπορικές σχέσεις που είχε αναπτύξει με Οθωμανούς αξιωματούχους, εντός και εκτός Πάτρας, οι οποίες του διασφάλιζαν ελευθερία στις μετακινήσεις του και τις εμπορικές του δραστηριότητες. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις φιλικές επαφές που διατηρούσε με την οικογένεια του Οθωμανού Κιαμήλμπεη (Kamilbey) στην Κόρινθο, μια από τις πλουσιότερες οικογένειες της Πελοποννήσου, ή με τον Βαλή της Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα μάλιστα με οικογενειακή παράδοση ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος βρέθηκε κλεισμένος στην οικία

του, την 21^η Μαρτίου 1821, επειδή είχε ειδοποιηθεί «κρυφά παρά του φίλου του Σεκίρ-Αχμέταγα, φρούραρχο Πατρών», ότι επίκειται η σύλληψή του ως στασιαστή.

Στις 2 Ιουνίου 1800 ο Παπαδιαμαντόπουλος νυμφεύτηκε την κόρη του Πατρινού μεγαλοκτηματία και μεγαλέμπορου Ιωάννη Καλαμογάρτη, Ελένη. Από τον γάμο του απέκτησε πολλά τέκνα από τα οποία επέζησαν μόνο 6 άρρενα. Πρόκειται για τους Κωνσταντίνο (;), Παναγιώτη (1810-1898), Σπυρίδωνα (;), Δημήτριο (1813-1877), Αδαμάντιο (1815-1896) και Αναστάσιο (;).

Εν αντιθέσει με τις επιγαμίες που φαίνεται ότι χρησιμοποίησε συχνά, ο Ιωάννης δεν ενεπλάκη με τα κοινά, αναλαμβάνοντας δηλαδή κάποια κοινοτικά αξιώματα, δράσεις και υποχρεώσεις. Από το 1818 και έπειτα ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος φέρεται να αναπτύσσει μια σειρά οικονομικών δεσμών και συναλλαγών με πλήθος Οθωμανών που κατείχαν σημαντικές θέσεις στην οθωμανική διοίκηση, καθώς και με εξέχοντες οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες των Ελλήνων, δανείζοντάς τους -όσο πλησιάζουμε προς τον Μάρτιο του 1821- με αυξανόμενη συχνότητα. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι τον Ιανουάριο του 1821 ο Ιωάννης δάνεισε αρκετούς Οθωμανούς ανάμεσα στους οποίους και τον Σαδίκ Εφένδη Μουφτί Ζαδέ. Δεν μας είναι πάντως γνωστοί οι λόγοι που οδήγησαν τον Ιωάννη να ακολουθήσει τη συγκεκριμένη δανειοδοτική πολιτική. Πιθανότατα αυτή σχετιζόταν με τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζαν κάποια φιλικά προς αυτόν πρόσωπα (π.χ. Αγγελάκης Ρούφος, Ανδρέας Καλαμογάρτης) εξαιτίας της γενικότερης δυσχερούς κατάστασης που επικρατούσε στο εμπόριο τη δεύτερη δεκαετία του 19^{ου} αιώνα, αλλά και άτομα που είχε ανάγκη την πολιτική τους στήριξη.

Ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος στην Επανάσταση

Ο εν λόγω Αχαιός υπήρξε «εις των πρώτων εκ των δόντων το σύνθημα της ενάρξεως του αγώνος εν Πάτραις» (21.3.1821). Εντούτοις η επαναστατική δράση του Παπαδιαμαντόπουλου ξεκίνησε λίγα έτη πρωύτερα, όταν μυήθηκε στη *Φιλική Εταιρεία* (1819). Τον επόμενο χρόνο (1820) η *Εταιρεία* δημιούργησε για την «Αδελφότητα της Πελοποννήσου», που έδρευε στην Πάτρα, «χρηματικόν Ταμείον (Κάσσαν)» και διόρισε «Ταμιά των κοινών χρημάτων τον Τιμιώτατον κ. Ιωάννην Παπαδιαμαντόπουλον και τον κύριον Π. Αρβάλην, και όποιον άλλον διά φρόνησιν και αφιλοχρηματίαν εγκρίνωσιν οι σεβάσμιμοι και φιλογενείς Επίτροποι» (Αύγουστος ή Σεπτέμβριος 1820). Άξιο μνείας αποτελεί το ότι στην «Εθνική Κάσσαν» της Πελοποννήσου αποδόθηκε ένας υπέρτερος ρόλος για την ευρύτερη περιοχή, όπως προκύπτει άλλωστε από την πληθώρα επιστολών που απέστειλε ο Αλ. Υψηλάντης σε Φιλικούς στην Πελοπόννησο, στα νησιά του Αιγαίου και στα Επτάνησα. Συγκεκριμένα στις επιστολές αναφερόταν ότι θα συγκεντρώνονταν στην Πάτρα, την έδρα του ταμείου, όλες οι εισφορές από τις προαναφερθείσες περιοχές. Έκτοτε ο Παπαδιαμαντόπουλος -και παράλληλα με τις εμπορικές του δραστηριότητες- ασχολήθηκε με ζήλο στα «ανατεθέντα εις αυτόν εθνικά καθήκοντα». Εξαιτίας της οικονομικής του επιφάνειας, αλλά και της ιδιότητας του Φιλικού «διετήρει πάντοτε εν τη οικία του πενήκοντα εκλεκτούς ενόπλους υπό την αρχηγίαν του Παναγιώτου Ανδριτσοπούλου και Παναγιώτου Καρατζά, ανδρείου μεν άλλοτε στρατιώτου, αλλά τότε μετερχομένου τον σανδαλοποιόν».

Ως ταμίας της *Φιλικής Εταιρείας* στην Πελοπόννησο, αλλά και ως ισχυρός οικονομικός και κοινωνικός παράγοντας της Αχαΐας, ο Παπαδιαμαντόπουλος έλαβε μέρος στη *Σύσκεψη της Βοστίτσας* (26-30 Ιανουαρίου 1821). Ωστόσο ο ρόλος που διαδραμάτισε εκεί δεν φαίνεται ότι υπήρξε σημαντικός. Προφανώς τα φώτα της δημοσιότητας στη *Σύσκεψη* μονοπώλησαν άτομα όπως ο Π. Πατρών Γερμανός, ο Α.

Λόντος, ο Σ. Χαραλάμπης, ο Γρ. Δικαίος (Παπαφλέσσας). Σύμφωνα άλλωστε και με την υπάρχουσα ιστοριογραφία οι ενέργειές του Ιωάννη περιορίστηκαν στο να συντάξει τον κατάλογο με τους Εταίρους που θα προσέφεραν χρηματικά ποσά υπέρ της *Φιλικής*. Τελικά στον έρανο που διενεργήθηκε μεταξύ των παρευρισκομένων συγκεντρώθηκε το ποσό των περίπου 10.000 δίστηλων, τα οποία και παραδόθηκαν στον ταμία της εφορίας.

Στη Βοστίτσα ο Παπαδιαμαντόπουλος συνυπέγραψε και επιστολή προς τους Υδραίους με την οποία διερευνάτο η πρόθεση των τελευταίων σε ενδεχόμενη επαναστατική κινητοποίηση. Ύστερα από τη *Σύσκεψη* φρόντισε, δισταθόμενος ότι η ώρα του απελευθερωτικού Αγώνα δεν θα αργούσε να έρθει, να δώσει εντολή στα γαλαξιδιώτικα πλοία που ήλεγχε να επιστρέψουν άμεσα στο λιμάνι της Πάτρας. Όσα ήδη βρίσκονταν εκεί τους απαγόρευσε να αποπλεύσουν. Ενδεχομένως η συγκέντρωση των πλοίων στην αχαϊκή πρωτεύουσα σχετιζόταν και με τη μεταφορά - σε περίπτωση εξέγερσης- όσο το δυνατόν περισσότερων αμάχων από την πόλη προς ασφαλέστερα σημεία. Ενέργεια που δεν άργησε και πολύ να υλοποιηθεί. Επιπρόσθετα η έλλειψη πλοίων στην περιοχή του Αντιρρίου θα εμπόδιζε τη μεταφορά από το Αντίρριο των όποιων εχθρικών δυνάμεων στις ακτές της Πελοποννήσου.

Το πρωί της 21^{ης} Μαρτίου -λίγες ώρες πριν την έναρξη των επαναστατικών γεγονότων στην Πάτρα- ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος εμφανίζεται -σύμφωνα με το αρχειακό υλικό- να παραδίδει 2.000 γρόσια στους οπλαρχηγούς Δημήτριο Νενέκο και Αθανάσιο Σαγιά. Το συγκεκριμένο χρηματικό ποσό δόθηκε προφανώς για να αξιοποιηθεί από τους προαναφερθέντες στη συγκρότηση ένοπλων επαναστατικών σωμάτων. Το ίδιο επίσης πρωινό παρέδωσε 900 γρόσια στον Παναγιώτη Ανδριτσόπουλο, «διά να τα εξοδέψει εις την γνωστήν υπόθεσιν της ελεημοσύνης».

Στην πραγματικότητα η «υπόθεση» αυτή δεν ήταν άλλη από την επικείμενη εξέγερση. Τις μεσημβρινές ώρες, όταν πλέον ξέσπασαν οι ένοπλες συγκρούσεις (3 μ.μ.), ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος βρισκόταν εντός της οικίας του φρουρούμενος από 50 περίπου οπλισμένους άνδρες της προσωπικής του συνοδείας, οι οποίοι τελούσαν υπό την ηγεσία των Παναγιώτη Ανδριτσόπουλου και Παναγιώτη Καρατζά. Κατά τη διάρκεια πάντως της πολιορκίας της οικίας Παπαδιαμαντόπουλου από τους Οθωμανούς οι δύο προαναφερθέντες απουσίαζαν, ενδεχομένως για να στρατολογήσουν νέα άτομα. Η συγκεκριμένη απουσία καταδεικνύει ότι τόσο η είσοδο των οθωμανικών δυνάμεων στην πόλη, όσο και η προσπάθεια πολιορκία της συγκεκριμένης οικίας ήταν πράξεις μη προσχεδιασμένες και συνεπώς μη αναμενόμενες από την ελληνική πλευρά.

Η αντίσταση της προσωπικής φρουράς του Παπαδιαμαντόπουλου στην επίθεση των Οθωμανών και ο ερχομός στην περιοχή Τάσι και την ενορία του Αγ. Δημητρίου επαναστατικών δυνάμεων από την πλατεία Αγ. Γεωργίου, εξανάγκασαν τις εχθρικές δυνάμεις να αποσυρθούν στο κάστρο της πόλης. Προς υπεράσπιση επίσης του Παπαδιαμαντόπουλου και της περιουσίας του έσπευσαν στην περιοχή ομάδες ενόπλων στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν Κεφαλλήνες και Ζακύνθιοι που ήσαν εγκατεστημένοι στην Πάτρα και οι οποίοι υπό την ηγεσία του φαρμακοποιού Ν. Γερακάρη.

Όταν πλέον οι Οθωμανοί απωθήθηκαν και εισήλθαν στο κάστρο, ο Παπαδιαμαντόπουλος εγκατέλειψε την πόλη και μαζί με τον Χριστόδουλο Λόντο κατευθύνθηκαν στη μονή Ομπλού. Σύντομα ο χώρος της εν λόγω μονής αποτέλεσε τόπο συγκέντρωσης οπλισμένων Αχαιών. Την επομένη ημέρα (22 Μαρτίου) ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος ειδοποίησε τους θρησκευτικούς και πολιτικούς παράγοντες της

Αχαΐας για τις επαναστατικές ενέργειες που είχαν σημειωθεί στην Πάτρα και τους προσκάλισε να καταφτάσουν άμεσα στην περιοχή με ένοπλα σώματα.

Εκτός από τον πρωταγωνιστικό ρόλο που είχε ο Παπαδιαμαντόπουλος στα επαναστατικά γεγονότα που σημειώθηκαν στην αχαϊκή πρωτεύουσα τις πρώτες ημέρες του Αγώνα, η συμβολή του στην Επανάσταση του 1821 περιορίστηκε -κατά κύριο λόγο- στην πολιτική δράση που αυτός ανέπτυξε, καθώς ως βουλευτής και μέλος επιτροπών ανέλαβε να διεκπεραιώσει διάφορες αποστολές. Στην πραγματικότητα η στρατιωτική εμπλοκή του Παπαδιαμαντόπουλου με την πολιορκία του κάστρου της Πάτρας φαίνεται ότι σταμάτησε, όταν ανέλαβε την ηγεσία της Επανάστασης στην περιοχή το *Αχαϊκόν Διευθυντήριο*. Η επόμενη πληροφορία που διαθέτουμε γι' αυτόν σχετίζεται με τα ταξίδια που πραγματοποίησε σε Ιθάκη και Ζάκυνθο.

Στα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα ο Παπαδιαμαντόπουλος ναύλωσε πλοίο με το οποίο μετέβη στην Ύδρα και τις Σπέτσες, «ίνα συντελέση εις τον τάχιστον έκλπον του στόλου των νήσων τούτων», αφού θεωρούσε πολύτιμη τη συμβολή του ναυτικού στην αίσια έκβαση του απελευθερωτικού Αγώνα. Στη συνέχεια ταξίδεψε στην Ανκόνα, όπου παρέμεινε στην ιταλική πόλη για τουλάχιστον δεκαπέντε ημέρες (13-29 Ιουνίου 1821). Προφανώς τα προαναφερθέντα ταξίδια τα πραγματοποίησε με εντολή του *Αχαϊκού Διευθυντηρίου*, και όχι με την ιδιότητα του ταμία της *Φιλικής Εταιρείας*. Στην άποψη αυτή καταλήγουμε από το ότι ο Παπαδιαμαντόπουλος ύστερα από την επιστροφή του από την Ιταλία ενημέρωσε τον Π. Πατρών Γερμανό (5.7.1821) για τα αποτελέσματα του εκεί ταξιδιού του. Όσο για την επιλογή του Παπαδιαμαντόπουλου από το *Διευθυντήριο* στις συγκεκριμένες αποστολές πιθανολογούμε ότι αυτή έγινε λόγω των γνωριμιών που είχε εντός και εκτός

ελλαδικού χώρου, καθώς επίσης και εξαιτίας των εμπορικών του γνώσεων και του διαχειριστικού του πνεύματος.

Σύμφωνα με τον Ι. Παπαδιαμαντόπουλο το ταξίδι που πραγματοποίησε -με τον φίλο του Δημήτριο Περούκα- στην Ιταλία (Ιούνιος 1821) είχε τριπλό σκοπό: «...πρώτον διά να προβλέψει εφόδια [...], ηξεύροντας την ανάγκην, δεύτερον να βιάσει τους εκείσε ομογενείς και φιλογενείς μας να προφθάσουν και αυτοί διά της συνδρομής των και τελευταίον να υπάγει προς ζήτησιν των αρχηγών μας, διά να παρουσιάσει εις αυτούς διά φωνής την ανάγκην, όπου η πατρίς έχει διά την παρουσίαν των ...». Προφανώς η αναζήτηση «των αρχηγών» στην Ιταλία από τον Παπαδιαμαντόπουλο σχετίζεται με τον Δ. Υψηλάντη, ο οποίος μετέβη στην Πελοπόννησο ως εκπρόσωπος του *Γενικού Επιτρόπου* της *Φιλικής*. Τελικά ο Παπαδιαμαντόπουλος δεν κατόρθωσε να συναντήσει τον Υψηλάντη στην Ιταλία λόγω του ότι ο πρίγκιπας είχε στο μεταξύ περάσει από το Κισνόβιο (23.4.1821) -με ρωσικό «εφοδιαστικό» (διαβατήριο)- στην Ύδρα (20.6.1821) μέσω Τεργέστης (4-7.6.1821).

Στις αρχές Ιουλίου (1821) ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος βρέθηκε στο Μεσολόγγι, έχοντας πλέον εκπληρώσει τους δύο πρώτους σκοπούς του ταξιδιού του στην Ιταλία. Από εκεί απέστειλε επιστολή στον Π. Πατρών Γερμανό (5.7.1821) με την οποία τον καλούσε να του υποδείξει τις επόμενες κινήσεις του σχετικά με τα πολεμοφόδια και τα τρόφιμα που είχε φέρει από την Ανκόνα. Ο συντάκτης της επιστολής εμφανίζεται να έχει φροντίσει το συγκεκριμένο φορτίο, για να μην εντοπιστεί από τους Άγγλους, που περιπολούσαν στο Ιόνιο, και κατασχεθεί. Προκειμένου να μην επιτευχθεί το προαναφερθέν σενάριο είχε μοιράσει σε μικρότερα μέρη το φορτίο, για να μπορέσει να μεταφερθεί ασφαλέστερα με πλοιάρια στον τελικό του προορισμό. Στις 10 Αυγούστου 1821 το φορτίο παραδόθηκε. Όσο για τον

αποδέκτη της επιστολής, καταδεικνύει τον σημαίνοντα ρόλο που διαδραμάτιζε ο Γερμανός και στη *Γερουσία της Πελοποννήσου*. Τη μετέπειτα περίοδο (30.7-21.10.1821) ο Παπαδιαμαντόπουλος κινήθηκε μεταξύ Αχαΐας και Αρκαδίας. Φαίνεται επίσης ότι ακολούθησε τους κοινοτικούς άρχοντες που συσκέπτονταν αρχικά στα Βέρβενα και μετέπειτα στη Ζαράκοβα. Λίγες ημέρες αργότερα ο Ιωάννης μετέβη στα Τρίκορφα, για να συνεργήσει «εις τον στενώτερον αποκλεισμόν της Τριπόλεως». Προφανώς όμως δεν παρέμεινε εκεί έως την άλωση της αρκαδικής πόλης (23.9.1821), αφού στις 15 Σεπτεμβρίου ήταν στο χωρίο Τοπόλοβα, πλησίον της Πάτρας και στα τέλη Οκτωβρίου (1821) στην πολιορκία της αχαϊκής πρωτεύουσας.

Έναν μήνα αργότερα (τέλη Νοεμβρίου) ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος ταξίδεψε στο Άργος, όπου μαζί με άλλους Πελοποννήσιους εκπροσώπους συσκέφθηκε - κατόπιν επιμόνου αξιώσεως των στρατιωτικών- για την επιτάχυνση της έναρξης των εργασιών της Εθνοσυνέλευσης. Ο Ιωάννης έφτασε στο Άργος νωρίτερα από τους υπόλοιπους πληρεξούσιους της Αχαΐας, όχι επειδή είχε διαφωνήσει με τους συντοπίτες του, οι οποίοι παρέμειναν στον Αγ. Γεώργιο, αλλά για να παρακολουθεί εκ του σύνεγγυς τα πολιτικά τεκταινόμενα στο Άργος. Την 1^η Δεκεμβρίου ξεκίνησαν οι εργασίες τοπικής συνέλευσης στην αργολική πόλη, που λόγω της σύνθεσής της έλαβε την ονομασία *Πελοποννησιακή Γερουσία*. Τη διακήρυξη που συντάχθηκε από τη *Γερουσία* και η οποία «έρριπτε την ευθύνη της επαναστάσεως εις την τυρρανικήν οθωμανικήν διοίκησιν» την υπέγραψε και ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος.

Λίγες ημέρες μετά ο εν λόγω Αχαιός αποτελούσε πλέον «μέλος της εθνικής Βουλής παραστατικών της Πελοποννήσου» (15.12.1821). Όταν οι εργασίες της συνέλευσης μεταφέρθηκαν από το Άργος στην Πιάδα της Επιδαύρου -για λόγους ασφαλείας-, ο Παπαδιαμαντόπουλος ακολούθησε τους υπόλοιπους παραστάτες και συμμετείχε ανελλιπώς στις εργασίες της έως και τη λήξη της (15.1.1822). Επιπλέον

ας σημειωθεί ότι κατά τη διάρκεια της Εθνοσυνέλευσης κατέβαλε εξ ιδίων τα έξοδα διαμονής και συντήρησής του.

Ύστερα από τον τερματισμό της συνέλευσης ορίσθηκε «γενικός φροντιστής του προς πολιορκίαν των Πατρών στρατοπέδου» (19.4.1822). Συγχρόνως εξουσιοδοτήθηκε από το «Μινιστέριον της οικονομίας» να παραδώσει στον Νικόλαο Λόντο «προς εξοικονόμησιν των αναγκαιούντων, [...] χωρίς τινά αναβολήν» 14.000 γρόσια. Σύμφωνα μάλιστα με τον Απ. Βακαλόπουλο η υποδειγματική τάξη που επικράτησε στο στρατόπεδο των Πατρών ύστερα από την ανάληψη της διοίκησής του από τον Θ. Κολοκοτρώνη, δεν οφειλόταν μόνο στην πειθαρχία που επέβαλε εκεί ο Γέρος του Μοριά, «αλλά και στην οργανωτική ικανότητα του Πατρινού εμπόρου Ιωάννη Παπαδιαμαντοπούλου...». Η διοικητική του ικανότητα, αλλά και το διαχειριστικό του πνεύμα είχαν εκτιμηθεί και προεπαναστατικά, αφού «ποτέ δεν συνεκροτείτο συμβούλιον των προκρίτων προεστώτων και Οθωμανών περί καταλογισμού των φόρων και πάσης άλλης τοπικής ανάγκης, χωρίς να προκληθή μεταξύ των πρώτων [...], ούτε επιτρέπετο να αποφασισθή τι εν απουσία του». Ενδεχομένως με την ιδιότητα του γενικού επόπτη στο αχαϊκό στρατόπεδο επισκέφθηκε αρκετές φορές περιοχές του νομού Ηλείας έως και τα μέσα Ιουνίου του 1822.

Τον επόμενο μήνα (Ιούλιος 1822) ο Παπαδιαμαντόπουλος συναντήθηκε στο χωριό Σάγκα της Αρκαδίας με αρκετούς πολιτικούς, ύστερα από τη γενική φυγή των κατοίκων του Άργους εξαιτίας της παρουσίας των στρατευμάτων του Δράμαλη στην περιοχή τους. Οι εν λόγω πολιτικοί, στους οποίους συγκαταλέγονταν οι Π. Πατρών Γερμανός, Ν. Δηλιγιάννης, Π. Ζαριφόπουλος, κινδύνευσαν να λιντσαριστούν από τους στρατιώτες του Δ. Πλαπούτα, επειδή ανήκαν «εις το αντιστρατευόμενον τον στρατηγόν [Θ. Κολοκοτρώνης] κόμμα». Χάρης όμως την έγκαιρη παρέμβαση του

Πλαπούτα αποσοβήθηκε ο κίνδυνος αυτός. Τον ίδιο μήνα ο Παπαδιαμαντόπουλος προσέφερε στον έρανο που διενήργησε η *Πελοποννησιακή Γερουσία* υπέρ του Αγώνα το ποσό των 15.000 γροσίων.

Με την ιδιότητα του βουλευτή διορίστηκε από την *Προσωρινή Διοίκησιν της Ελλάδος* (1.12.1822) μέλος επιτροπής, την οποία συναποτελούσαν οι βουλευτές Ιωάννης Νικολολαζάρου και Αναγνώστης Μοναρχίδης, για να παραλάβει «καταγραφήν των πολεμικών οργάνων και εφοδίων του Παλαμηδίου», να συνομιλήσει «μετά των πολιορκουμένων Ναυπλιωτών» και να φροντίσει να παραλάβει «η Διοίκησις το ογληγορώτερον το Ναύπλιον». Συγχρόνως η επιτροπή ανέλαβε να κατευνάσει τα πνεύματα, καθώς είχε δημιουργηθεί κλίμα έντασης μεταξύ των Σ. Χαραλάμπη και Πετιμεζά (ή Πετμεζά). Όσον αφορά την παράδοση του Παλαμηδίου, η αποστολή εξετελέσθη με επιτυχία, όπως προκύπτει από επιστολή που απέστειλε στη *Διοίκησιν* η προαναφερθείσα τριμελής επιτροπή λίγες ημέρες αργότερα (14.12.1822). Στην πραγματικότητα όμως βασική αποστολή των τριών βουλευτών ήταν να εμποδίσουν την περαιτέρω αύξηση της δύναμης του Θ. Κολοκοτρώνη ύστερα από την κυρίευση του Ναυπλίου. Η συγκεκριμένη άλλωστε στρατιωτική επιτυχία θα τον καθιστούσε ακόμα πιο επικίνδυνο στο *Εκτελεστικό*. Η επιτροπή, προκειμένου να πετύχει τον βασικό σκοπό συγκρότησής της ανέθεσε -«εξ ονόματος της κυβερνήσεως»- «την διοίκησιν των διαφόρων φρουρίων εις Υδραίους και Σπετσιώτας πλοιάρχους, ως ειδικούς διά την χρήσιν των πυροβόλων».

Την 1^η Μαρτίου 1823 ο Ιωάννης εξελέγη παμψηφεί στο Φιλοκάλι «παραστατικόν μέλος της επαρχίας Πατρών [...] εις την εθνικήν συνέλευσιν» του Άστρους (10-30.4.1823). Ένα έτος περίπου μετά (καλοκαίρι 1824) -βάσει πληροφοριών «της Διοικήσεως»- ότι στην Πάτρα και την ευρύτερη περιοχή της επικρατούσαν «μεγάλη διχόνοια και ασυμφωνία» το *Εκτελεστικό* απέστειλε δύο

σημαίνοντα για την επαρχία πρόσωπα, τα οποία είχαν εκεί πολιτική και οικονομική επιρροή, τους Ι. Παπαδιαμαντόπουλο και Μπ. Ρούφο, προκειμένου «να εξωσθή η επάρατος διχόνοια», να αποκτήσουν οι κάτοικοι της συγκεκριμένης επαρχίας «σύμπνοιαν, ομοφωνίαν και την προς αλλήλους τους αγάπην» και να επικρατήσει ευταξία, ευνομία και η «προς την διοίκησιν ευπείθεια»,. Προφανώς η επιλογή των συγκεκριμένων προσώπων από την κυβέρνηση δεν ήταν τυχαία. Βασίστηκε στη δύναμη που είχαν αυτά στην επαρχία Π. Πατρών και την οποία μπορούσαν να ασκήσουν, για να επιβάλλουν τις εντολές του *Εκτελεστικού*. Παρά «τας χρηστάς ελπίδας» της κυβέρνησης και την παρατεταμένη παραμονή των Παπαδιαμαντόπουλου και Ρούφου στην περιοχή, αυτοί δεν μπόρεσαν να επιτύχουν τον σκοπό για τον οποίον στάλθηκαν, αφού τρεις μήνες αργότερα η κατάσταση παρέμενε ακριβώς όπως και πριν την έλευση των δύο ανδρών.

Κατόπιν της αποτυχημένης αποστολής του στην «επαρχίαν Παλ. Πατρών» ο Ιωάννης επανήλθε στο Ναύπλιο και στη συνέχεια επισκέφθηκε την Ύδρα (Ιανουάριος 1825), για να εκθέσει στον πρόεδρο του *Εκτελεστικού* Γ. Κουντουριώτη την κατάσταση που είχε διαπιστώσει ότι επικρατούσε στην Πάτρα. Με την επάνοδό του στο Ναύπλιο απηύθυνε έκκληση στον Κουντουριώτη, ζητώντας του να επιστρέψει και πάλι στην αχαϊκή πρωτεύουσα, για να ειρηνεύσει τις αντιμαχόμενες φατρίες. Η επικρατούσα άλλωστε κατάσταση δεν ευνοούσε την αίσια έκβαση της πολιορκίας του κάστρου της πόλης, η οποία τελούσε πλέον υπό την ηγεσία του Ανδρέα Λόντου. Τελικά όμως οι πολεμικές εξελίξεις δεν επέτρεψαν να πραγματοποιηθεί το αίτημα του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου, αφού στις αρχές του 1825 η κυβέρνηση πληροφορήθηκε για τις επικείμενες εκστρατείες των Οθωμανών από βορρά εναντίον της Στ. Ελλάδας. Στο πλαίσιο αυτό το *Εκτελεστικό* συγκρότησε δύο βουλευτικές επιτροπές με πολιτικές και στρατιωτικές αρμοδιότητες, ούτως ώστε να αναλάβουν τη διεύθυνση των εκεί

υποθέσεων. Η πρώτη επιτροπή, αποτελούμενη από τους Αλ. Λουκόπουλο, Ν. Γκίκα, Χ. Παπαπολίτη, ανέλαβε την ανατολική Στ. Ελλάδα και η δεύτερη, αποτελούμενη από τους Ι. Παπαδιαμαντόπουλο, Γ. Καναβό, Δ. Θέμελης, ανέλαβε τη δυτική. Υπό τη νέα του ιδιότητα ο Παπαδιαμαντόπουλος ακολούθησε την εντολή του *Εκτελεστικού* «να απέλθῃ ως προεδρεύον μέλος της κατασταθείσης εν τη Δυτική Ελλάδι κεντρικής πολιτικής αρχής» (12.3.1825). Η επιτροπή αφίχθη στο Μεσολόγγι έναν μήνα μετά τον διορισμό της (12.4.1825) και ανέλαβε «τα επίπονα καθήκοντα αυτής». Λίγο αργότερα ο Καναβός αναγκάστηκε να επιστρέψει -κατόπιν σχετικής εντολής- στο Ναύπλιο με συνέπεια να παραμείνουν στην επιτροπή οι δύο άλλοι. Έναν χρόνο σχεδόν μετά ο Ιωάννης παρέμεινε μόνος του «εις την διοίκησιν της φρουράς» της πόλης, αφού απεβίωσε ο Δημήτριος Θέμελης «προσβληθείς υπό οξείας νόσου» (26.3.1826).

Στα τέλη Απριλίου 1825 ο Παπαδιαμαντόπουλος απέστειλε επιστολή από το Μεσολόγγι στη σύζυγό του Ελένη, η οποία εμφανίζεται να έχει επιστρέψει από την Ιταλία στη Ζάκυνθο ήδη από τα μέσα Νοεμβρίου 1824 (23.4.1825). Στο κείμενο της επιστολής είναι έντονη η ανησυχία του για το οικονομικό μέλλον της οικογένειάς του. Καλούσε μάλιστα τη σύζυγό του να διαχειριστεί με αρκετή σύνεση τα οικογενειακά χρήματα που διέθετε, προκειμένου να μην αντιμετωπίσει στο παρόν ή το μέλλον οικονομικές δυσχέρειες. Είναι συνεπώς εμφανές -από τα γραφόμενα του ανδρός- ότι παρά τις δυσχέρειες που αντιμετώπιζε στο πολιορκημένο Μεσολόγγι ο Παπαδιαμαντόπουλος, δεν έπαυσε να προβληματίζεται έντονα και για τις οικογενειακές του υποθέσεις.

Το βασικότερο από τα προβλήματα που ο Παπαδιαμαντόπουλος αντιμετώπιζε στο Μεσολόγγι ήταν το επισιτιστικό. Με το πρόβλημα αυτό των πολιορκημένων ο Ιωάννης ήρθε αντιμέτωπος από την πρώτη σχεδόν στιγμή που ανέλαβε τη διοίκηση

του Μεσολογγίου ως μέλος της τριμελούς επιτροπής. Ωστόσο έναν σχεδόν μήνα ύστερα από την έναρξη της δεύτερης και κρισιμότερης φάσης των εχθρικών επιχειρήσεων κατά του Μεσολογγίου (12.12.1825) η επισιτιστική κατάσταση στην πόλη ήταν πλέον εκτός ελέγχου (Ιανουάριος 1826).

Ο Παπαδιαμαντόπουλος διαβλέποντας την επικείμενη πτώση της πόλης που διοικούσε «ένεκα της πείνης της φρουράς εξέρχεται μετά των οπλαρχηγών Γ. Βαλτινού και Ζώη Πάνου και διελθών διά μέσου του πολιορκούντος στενώς εχθρικού στόλου φθάνει εις Ζάκυνθον. Εν δε τω λοιμοκαθαριστηρίω βλέπει διά τελευταίαν φοράν την φιλάτην σύζυγον και τους εξ ανήλικας υιούς του» (14.1.1826). Αφού συγκέντρωσε δύο πλοία με τρόφιμα (αραβόσιτο, σιτάρι), επέστρεψε στο Μεσολόγγι (17.1.1826), απ' όπου και δεν έφυγε ποτέ ξανά. Δεν είναι επακριβώς γνωστός ο τρόπος με τον οποίο απεβίωσε ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος, «μη θελήσας καίτοι δυνάμενος να αναχωρήσει εκ της πολιορκίας». Ορισμένοι κάνουν λόγο ότι σκοτώθηκε κατά τη διάρκεια της Εξόδου (10.4.1826), κάποιιοι άλλοι ότι ανατινάχθηκε μαζί με τον Χρήστο Καψάλη στη μεγάλη πυριτιδαποθήκη της πόλης, ενώ κάποιιοι τρίτοι ότι αποκεφαλίστηκε κατόπιν σκληρών βασανιστηρίων ενώπιον του Ιμπραήμ.

Καταληκτικές σκέψεις

Η επαναστατική δράση του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου, ο οποίος κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού Αγώνα εντάχθηκε στην ομάδα εκείνη που αντιπολιτεύθηκε τον Θ. Κολοκοτρώνη, προσπαθώντας να περιορίσει την επιρροή του *Γέρου του Μοριά* στους επαναστατημένους Έλληνες, σχετίστηκε αποκλειστικά σχεδόν με τις αποστολές που ανέλαβε να εκτελέσει είτε αρχικά κατ' εντολή του *Αχαικού Διευθυντηρίου*, όταν δηλαδή ταξίδεψε στα αγγλοκρατούμενα Επτάνησα, την

Ύδρα, τις Σπέτσες, την Ιταλία, με σκοπό να συγκεντρώσει εισφορές και πολεμοφόδια από ομογενείς και ξενιτεμένους Έλληνες, ή να κινητοποιήσει υπέρ του Αγώνα τους νησιώτες, είτε στη συνέχεια κατ' εντολή της «Διοικήσεως» (*Εκτελεστικό*). Ως μέλος άλλωστε διαφόρων επιτροπών ανέλαβε την παράδοση - παραλαβή του Παλαμηδίου, την αποκλιμάκωση εντάσεων ισχυρών παραγόντων της Επανάστασης, όπως του Σωτηράκη Χαραλάμπη και του Πετιμεζά, τη σύναψη δανείου με Άγγλους κεφαλαιούχους.

Στάλθηκε επίσης από το *Εκτελεστικό* στην επαρχία Π. Πατρών, για να εξαλείψει «την επάρατον διχόνοϊαν» που επικρατούσε εκεί και να επιφέρει στην περιοχή «σύμπνοιαν, ομοφωνίαν και την προς αλλήλους αγάπην» (Ιούλιος 1824). Προφανώς η συμμετοχή του στις συγκεκριμένες επιτροπές σχετίστηκε άμεσα με την οργανωτικότητά του, τη διαχειριστική του ικανότητα, αλλά και την επιρροή που ασκούσε τόσο στον κύκλο των κοινοτικών αρχόντων της Αχαΐας και της Πελοποννήσου γενικότερα, όσο και στους απλούς Αχαιούς. Σύμφωνα με τον ιστορικό Δημήτρη Δημητρόπουλο ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος είναι: «Ένας άνθρωπος που δεν ξέρει από όπλα αλλά τα ενορχηστρώνει, που αγαπά τον πολυτελή βίο αλλά τον εγκαταλείπει οικειοθελώς προκειμένου να αφιερωθεί ψυχή τε και σώματι στην Επανάσταση».

Επιπρόσθετα δεν θα πρέπει να παραγνωρίσουμε τον ρόλο του Ιωάννη Παπαδιαμαντόπουλου ως «Ταμία των κοινών χρημάτων» της *Φιλικής Εταιρείας* στην Πελοπόννησο απ' όπου μπόρεσε να χρηματοδοτήσει την προετοιμασία της Επανάστασης στα βορειοδυτικά του Μοριά. Ο ίδιος επίσης χρηματοδότησε από την προσωπική του περιουσία τη συγκρότηση ένοπλων ομάδων στην Αχαΐα από τους Δημήτριο Νενέκο, Αθανάσιο Σαγιά, Παναγιώτη Ανδριτσόπουλο. Η συμβολή του Παπαδιαμαντόπουλου υπήρξε καθοριστική και στα επαναστατικά γεγονότα που

σημειώθηκαν στην Πάτρα τις πρώτες ημέρες της εξέγερσης (21-23 Μαρτίου 1821). Η ένοπλη ομάδα άλλωστε των 50 ενόπλων ανδρών που μισθοδοτούσε ο Παπαδιαμαντόπουλος υπήρξε αυτή που αντιστάθηκε πρώτη και συντεταγμένα στις επιθέσεις των Οθωμανών το μεσημέρι της 21^{ης} Μαρτίου στην Πάτρα. Ο Παπαδιαμαντόπουλος τέλος με τις επιστολές που απέστειλε από τον Ομπλό προς θρησκευτικούς και κοινοτικούς παράγοντες της Αχαΐας όχι μόνο τους περιέγραψε την κατάσταση που επικρατούσε στην πόλη, αλλά και τους παρακίνησε να έλθουν άμεσα στην Πάτρα και να συμμετάσχουν στην πολιορκία του κάστρου της με τις στρατιωτικές τους δυνάμεις.

Ας αναφερθεί τέλος η σταθερή άποψη που ο Παπαδιαμαντόπουλος διατήρησε καθ' όλη τη διάρκεια της ελληνικής Επανάστασης, να μην αναλάβει δηλαδή θέσεις ηγεσίας ή να μην τεθεί επικεφαλής φορέων άσκησης εξουσίας, αν και διέθετε όλα τα εχέγγυα μέσα (π.χ. αναγνωρισιμότητα, οικονομική και κοινωνική δύναμη, πολιτική επιρροή). Την ίδια στάση είχε κρατήσει άλλωστε και στην προεπαναστατική περίοδο, αφού δεν ανέλαβε κανένα κοινοτικό αξίωμα στην πόλη όπου ζούσε. Προφανώς η προεπαναστατική του στάση σχετιζόταν με τις πολλαπλές επαγγελματικές του ενασχολήσεις, από τις οποίες η συμμετοχή στα κοινά θα του στερούσε χρόνο και χρήμα. Όσον αφορά στην Επανάσταση, η συγκεκριμένη στάση καταδεικνύει ότι από την επιτυχημένη ενασχόλησή του με την επιχειρηματικότητα είχε μάθει να προβλέπει τις προθέσεις, τις αντιδράσεις και τα σχόλια των άλλων. Συνεπώς γνώριζε ότι η εμπλοκή του με ηγετικές θέσεις και η άσκηση διοίκησης μέσω αυτών θα μπορούσε να δώσει αφορμές, για να του αποδοθούν ευθύνες, παραλήψεις, ακόμα και αν δεν υπήρχαν βάσιμα στοιχεία, γεγονός που θα του αμαύρωνε το όνομα, το οποίο με κόπο είχε επί τόσα έτη οικοδομήσει μέσω της επαγγελματικής και κοινωνικής του δράσης. Σύμφωνα λοιπόν με τη συγκεκριμένη στάση του απέναντι στην ανάληψη θέσεων

εξουσίας γίνεται κατανοητή ότι -γι' αυτόν- η οποία πολιτική ενασχόληση δεν είχε να του προσφέρει τίποτα περισσότερο. Αντίθετα αυτός μπορούσε να προσφέρει αρκετά περισσότερα στον απελευθερωτικό Αγώνα των Ελλήνων από άλλες θέσεις χωρίς την άμεση εμπλοκή του με την εξουσία. Ουσιαστικά λοιπόν ο Ι. Παπαδιαμαντόπουλος με τη συγκεκριμένη του στάση προστάτευσε το όνομά του και την υστεροφημία του, γεγονός που επιβεβαιώνεται με τον ένδοξο θάνατό του στην Έξοδο του Μεσολογγίου.

Ολοκληρώνοντας τη σύντομη αυτή αποτίμηση της συμβολής του Ι. Παπαδιαμαντόπουλου στην Επανάσταση ας αποδώσουμε την πρέπευση τιμή και δόξα στον άνδρα αυτόν που έδωσε όχι μόνο την τεράστια περιουσία του, αλλά και την ίδια του τη ζωή για την απελευθέρωση της πατρίδας μας.

Σας ευχαριστώ πολύ.